

*До разової спеціалізованої вченої ради
ID 15233 у Дніпровському Державному
університеті внутрішніх справ
49000, м. Дніпро, пр-т Науки, 26*

ВІДГУК

**офіційного опонента – головного наукового співробітника науково -
дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним
правопорушенням навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ,
доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України
ДРОЗД Валентини Георгіївни
на дисертаційне дослідження Тихоненка Сергія Олександровича
на тему «Особливості реалізації процесуальної компетенції слідчим у
кримінальному провадженні в умовах поширення пандемії COVID-19»,
поданого на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право
за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дослідження. Слід зазначити, що проблема COVID-19 не втратила своєї актуальності після офіційного завершення пандемічного періоду. Незважаючи на скасування більшості карантинних обмежень та припинення режиму надзвичайного реагування у сфері громадського здоров'я, випадки захворювання на коронавірусну хворобу продовжують реєструватися в багатьох країнах світу, у тому числі в Україні. При цьому сучасний рівень епідеміологічного моніторингу є значно нижчим порівняно з періодом 2020–2022 років, що ускладнює отримання об'єктивної інформації про реальні масштаби поширення захворювання. Скорочення обсягів тестування населення та зменшення інтенсивності статистичного обліку випадків COVID-19 фактично призвели до часткової втрати можливостей оперативного контролю за епідемічною ситуацією та оцінки потенційних ризиків для окремих професійних груп населення.

Крім того, результати сучасних медичних досліджень свідчать, що наслідки пандемії продовжують впливати на стан громадського здоров'я. У науковій літературі значна увага приділяється проблемі постковідного

синдрому (Long COVID), тривалим порушенням функціонування дихальної, серцево-судинної та нервової систем, а також особливостям циркуляції нових варіантів SARS-CoV-2 та інших респіраторних вірусів. Досвід пандемії продемонстрував здатність вірусних інфекцій швидко змінювати свої властивості внаслідок мутаційних процесів, що обумовлює необхідність збереження високого рівня готовності державних інституцій до реагування на нові біологічні загрози. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження професійних ризиків інфікування працівників правоохоронних органів та розроблення ефективних механізмів організації діяльності органів досудового розслідування в умовах можливого поширення нових інфекційних захворювань.

Актуальність дослідження також зумовлюється недостатнім рівнем наукової розробленості криміналістичних аспектів ризику інфікування COVID-19. Незважаючи на значну кількість медичних та епідеміологічних досліджень, питання впливу пандемії на організацію діяльності органів досудового розслідування, проведення слідчих (розшукових) дій, забезпечення біологічної безпеки слідчих та інших учасників кримінального провадження залишаються недостатньо вивченими. Це обумовлює необхідність комплексного наукового аналізу зазначеної проблематики, розроблення сучасних криміналістичних рекомендацій та формування наукових засад організації слідчої діяльності в умовах біологічних загроз, що має важливе теоретичне і практичне значення для подальшого розвитку криміналістики та удосконалення діяльності органів досудового розслідування.

Дисертація відповідає предметному полю спеціальності 081 «Право» та спрямована на розв'язання наукового завдання, що полягає у формуванні комплексного підходу до реалізації процесуальної компетенції слідчим у кримінальному провадженні в умовах поширення пандемії COVID-19.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими. Автором використано комплексний

методологічний підхід, що дозволив дослідити реалізацію процесуальної компетенції слідчим у кримінальному провадженні в умовах поширення пандемії COVID-19 не лише як сукупність процесуальних прав та обов'язків, а як динамічний механізм.

Позитивно оцінюється те, що дисертант розглядає сторону обвинувачення в широкому функціональному аспекті, пов'язуючи її діяльність із прийняттям процесуальних рішень, проведенням процесуальних дій, формуванням доказової бази, міжвідомчою взаємодією та забезпеченням прав людини.

Це обумовлює необхідність комплексного наукового аналізу зазначеної проблематики, розроблення сучасних криміналістичних рекомендацій та формування наукових засад організації слідчої діяльності в умовах біологічних загроз, що має важливе теоретичне і практичне значення для подальшого розвитку криміналістики та удосконалення діяльності органів досудового розслідування.

У вітчизняній науці питанням функціонування державних інституцій в умовах пандемії присвячені праці Антощука А.О., Гловюк І.В., Гризи О.В., Дрозд В.Г., Журавля В.А., Капліної О.В., Мірковця Д.М., Назарова В.В., Шепітька В.Ю., Тіщенко В.В., Тertiшника В.М., Пирого І.В., Плетенця В.М., Погорецького М.А., Почтового М.М., Почтової Є.С., Рогальської В.В., Романова М.Ю., Тарасенка О.С., Татарова О.Ю., Фаринника В.І., Шаблистого В.В., Шевченка С.І., Шевчишена А.В., Юніна О.С. та інших дослідників

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало і відповідають вимогам МОН України. *Об'єктом дослідження* є суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення досудового кримінального провадження в умовах пандемії COVID-19.

Предмет дослідження – особливості реалізації процесуальної компетенції слідчим у кримінальному провадженні в умовах поширення пандемії COVID-19.

Метою дисертаційного дослідження є комплексний науковий аналіз теоретичних, нормативних і практичних засад реалізації слідчим процесуальної компетенції під час проведення слідчих (розшукових) дій в умовах поширення пандемії COVID-19 та розроблення науково обґрунтованих пропозицій щодо їх удосконалення.

Комплексність мети, її багатоплановість обумовили необхідність вирішення **окремих завдань**, як от: 1) дослідити стан наукового вивчення питання щодо ризику інфікування COVID-19; 2) визначити процесуальну компетенцію слідчого під час здійснення досудового розслідування злочинів; 3) проаналізувати вплив COVID-19 на характер слідчої діяльності з організації розслідування кримінальних правопорушень; 4) встановити особливості роботи слідчого в умовах поширення COVID-19 на першочерговому етапі розслідування; 5) дослідити реалізацію слідчим процесуальної компетенції на подальших етапах розслідування в умовах поширення COVID-19; 6) визначити шляхи оптимізації роботи слідчого під час проведення слідчих (розшукових) дій за участі хворої на COVID-19 особи; 7) сформулювати перспективи розвитку криміналістичного забезпечення досудового розслідування після пандемії COVID-19.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Методологія та методика дослідження вибрані вірно. Як вбачається з відповідних положень дисертації, здобувач володіє методологією наукового аналізу складних проблем теорії та практики юридичної науки.

У процесі дослідження дисертант, для досягнення поставленої мети, з урахуванням об'єкта і предмета дослідження, використав **загальнонаукові та спеціальні методи**, які є засобами наукового пошуку. Їх застосування було обумовлено системним підходом, що дозволяє детально вивчити питання реалізації стороною обвинувачення своїх повноважень на досудовому провадженні в умовах воєнного стану.

Результати дисертаційного дослідження Тихоненка С.О. є

аргументованими та переконливими, вони отримані завдяки широкому використанню наукових джерел, емпіричного матеріалу та вмілому використанню різноманітних методів наукового дослідження.

Емпіричну основу дослідження становлять дані Державної служби статистики України, органів прокуратури, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Міністерства охорони здоров'я та інших державних органів, аналіз політико-правової публіцистики, довідкових видань, фактологічних матеріалів щодо реалізації слідчим процесуальних повноважень під час проведення слідчих (розшукових) дій в умовах пандемії COVID-19.

Новизна наукових положень, висновків та рекомендацій полягає в тому, що дисертаційна робота є першим у вітчизняній науці комплексним монографічним дослідженням основних загальнотеоретичних та процесуальних засад, форм і концептуальних положень щодо реалізації слідчим процесуальних повноважень під час проведення слідчих (розшукових) дій в умовах пандемії COVID-19, в якому сформульовано низку наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, що мають важливе теоретико-прикладне значення для науки кримінального процесу, криміналістики та діяльності органів досудового розслідування, зокрема:

уперше:

- обґрунтовано доцільність розгляду процесуальної компетенції слідчого через систему трьох взаємопов'язаних блоків діяльності: організаційного, доказового та процесуально-розпорядчого;
- сформульовано науковий підхід до розуміння процесуальної компетенції слідчого як системи повноважень, що реалізуються в умовах надзвичайних ситуацій біологічного характеру та забезпечують безперервність здійснення досудового розслідування;
- доведено, що забезпечення біологічної безпеки є самостійним елементом організації слідчої діяльності та повинно враховуватися під час планування і проведення слідчих (розшукових) дій;

- запропоновано розглядати пандемію як чинник формування нового напрямку криміналістичних досліджень, пов'язаного з розслідуванням кримінальних правопорушень в умовах біологічних загроз;

- обґрунтовано концепцію впливу пандемії COVID-19 на характер слідчої діяльності як самостійного криміналістичного чинника, що визначає особливості організації досудового розслідування;

- сформульовано принцип забезпечення біологічної безпеки учасників кримінального провадження як самостійний принцип організації слідчої діяльності в умовах поширення особливо небезпечних інфекційних захворювань;

удосконалено:

- теоретичні засади взаємодії слідчого з прокурором та слідчим суддею в умовах дистанційного формату роботи;

- наукові уявлення про систему факторів ризику інфікування учасників кримінального провадження під час здійснення слідчої діяльності та їх криміналістичне значення;

- положення щодо необхідності інтеграції санітарно-епідемічного компонента до структури підготовки та проведення слідчих (розшукових) дій;

- механізми забезпечення особистої безпеки слідчого під час виконання професійних обов'язків, зокрема необхідність включення забезпечення біологічної безпеки до структури криміналістичного забезпечення діяльності слідчого;

- принцип мінімізації безпосередніх контактів як базовий принцип організації процесуальної діяльності в умовах пандемії;

- положення щодо доцільності створення спеціалізованих алгоритмів проведення слідчих (розшукових) дій за участю осіб із підвищеним ризиком поширення інфекційних захворювань.

набули подальшого розвитку:

- криміналістичні рекомендації щодо проведення допиту, обшуку, огляду, пред'явлення для впізнання та слідчого експерименту в умовах біологічних загроз;
- концептуальні положення щодо цифрової трансформації досудового розслідування та розвитку електронного кримінального провадження;
- концептуальні підходи до організації діяльності слідчих підрозділів в умовах кризових явищ;
- наукові уявлення про взаємозв'язок безпеки учасників кримінального провадження та ефективності розслідування;
- положення щодо модернізації криміналістичного забезпечення діяльності слідчого в умовах глобальних біологічних загроз.

Викладені й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації впроваджені та використовуються у:

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Організація розслідування кримінальних правопорушень», «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Оперативно-розшукова діяльність», а також підготовки підручників, навчальних посібників, курсів лекцій;

– *науковій діяльності* – для подальшого вдосконалення основ методики розслідування окремих видів кримінальних правопорушень на основі сформульованих теоретичних положень, висновків і практичних рекомендацій;

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення діяльності органів досудового розслідування підрозділів Національної поліції України.

В цілому, **достовірність й обґрунтованість наукових положень та висновків**, сформульованих у дисертації, забезпечується вдалою і продуманою структурою наукової розробки, логікою викладення матеріалу, достатнім масивом емпіричної та джерельної бази.

Структура дисертації. Дисертація складається з основної частини (вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків), списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить

170 сторінок, із яких основний текст – 153 сторінки. Список використаних джерел налічує 151 найменування та займає 15 сторінок.

Наукові положення та висновки дисертаційного дослідження достатньо обґрунтовані здобувачем в тексті представленої праці. Автор системно і логічно вибудував зміст наукового дослідження, який включає в себе послідовне вирішення ключових проблем дисертації, цілісно і змістовно розкриває питання мети і завдання дослідження з відображенням їх у висновках між розділами і загальних висновках, що уособлює собою завершене і цілісне сприйняття виконаної наукової праці.

Висновки до розділів та загальні висновки дисертації відповідають сутності розглянутих питань і відзначаються чіткістю викладених думок. Дисертант, вміло поєднавши наукову і практичну діяльність, ґрунтовно проаналізував теоретичний, практичний і законодавчий матеріал та сформулював на цій основі виважені й слушні висновки, які є вагомим внеском у теорію кримінального процесу, криміналістичну науку та правозастосовну практику.

В цілому, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації мають належний рівень обґрунтованості та достовірності.

Дотримання академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження Тихоненка Сергія Олександровича на тему «Особливості реалізації процесуальної компетенції слідчим у кримінальному провадженні в умовах поширення пандемії COVID-19» включає результати власних досліджень здобувача. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело, що свідчить про відсутність порушення академічної доброчесності.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертації відображено у шести наукових публікаціях, з яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, дві – у збірниках тез

наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Все це дозволяє позитивно оцінити рецензоване дисертаційне дослідження, відзначити його наукову новизну, самостійність виконання та належний теоретичний рівень.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Тихоненка Сергія Олександровича на тему «Особливості реалізації процесуальної компетенції слідчим у кримінальному провадженні в умовах поширення пандемії COVID-19», рекомендується для використання у діяльності закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, дослідниками при написанні наукових статей та монографій, плануванні досліджень по даному напрямку.

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Тихоненка С.О., необхідно звернути увагу на **деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії** під час публічного захисту:

1. Попри звернення до окремих положень міжнародного досвіду функціонування кримінальної юстиції під час пандемії COVID-19, у дисертації недостатньо повно представлено системне порівняння законодавства та практики різних держав. Більш докладний аналіз досвіду країн Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки, Великої Британії та інших держав щодо дистанційних процесуальних дій, електронного кримінального провадження і забезпечення безпеки учасників дав би змогу переконливіше обґрунтувати можливість запозичення відповідних механізмів в Україні.

2. У роботі запропоновано низку організаційних алгоритмів і рекомендацій щодо оцінювання біологічних ризиків, скорочення кількості учасників процесуальної дії, застосування дистанційних технологій та оптимізації тривалості безпосередніх контактів. Водночас доцільно було б більш докладно продемонструвати результати їх апробації в практичній діяльності конкретних підрозділів досудового розслідування. Зокрема, роботу

посилили б кількісні показники ефективності запропонованих заходів, результати анкетування більш широкого кола слідчих або аналіз конкретних матеріалів кримінальних проваджень.

3. У дисертації переважно акцентовано увагу на необхідності мінімізації ризику інфікування. Водночас окремі протиепідемічні обмеження могли впливати на реалізацію права на захист, безпосередність участі у процесуальній дії, доступ до матеріалів провадження, конфіденційність комунікації, право ставити запитання та заявляти клопотання. У зв'язку із цим автору доцільно було б запропонувати більш деталізовані критерії допустимості обмежень процесуальних прав із позицій законності, необхідності, пропорційності та тимчасовості.

4. Автор обґрунтовує необхідність розвитку електронного кримінального провадження, нормативного врегулювання дистанційного проведення процесуальних дій та врахування надзвичайних ситуацій медико-біологічного характеру. Однак окремі законодавчі пропозиції сформульовано переважно концептуально, без подання конкретної редакції відповідних норм Кримінального процесуального кодексу України. Наукова і практична цінність роботи була б вищою за умови підготовки чітких проєктів змін і доповнень до конкретних статей кримінального процесуального законодавства.

5. У роботі питання біологічної безпеки учасників кримінального провадження переважно розглядається узагальнено. Водночас порядок організації процесуальних дій має суттєво відрізнятися залежно від участі неповнолітніх, осіб похилого віку, осіб з інвалідністю, тяжкохворих, осіб із психічними розладами, іноземців, осіб, які утримуються під вартою, а також медичних працівників. Більш детальна диференціація відповідних рекомендацій сприяла б підвищенню їх практичної придатності.

Підсумовуючи викладене вище, слід зауважити, що вказані дискусійні положення водночас підкреслюють актуальність досліджуваної проблематики та **не впливають** на позитивне враження від рецензованої наукової праці.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Тихоненка Сергія Олександровича на тему «Особливості реалізації процесуальної компетенції слідчим у кримінальному провадженні в умовах поширення пандемії COVID-19», за актуальністю, ступенем новизни представлених результатів, їх наукової обґрунтованості, повноти викладення в опублікованих наукових працях, рівнем виконання поставленого наукового завдання та володіння методологією наукової діяльності відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертація Тихоненка Сергія Олександровича на тему «Особливості реалізації процесуальної компетенції слідчим у кримінальному провадженні в умовах поширення пандемії COVID-19», є завершеною самостійною працею, в якій отримано ряд нових науково обґрунтованих теоретичних результатів, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що полягає у виробленні цілісної концепції формування правових механізмів регулювання щодо реалізації процесуальної компетенції слідчим у кримінальному провадженні в умовах поширення пандемії COVID-19, виявленні проблемних аспектів застосування норм кримінального процесуального законодавства в цій сфері, а також виробленні пропозицій та рекомендацій щодо його вдосконалення для підвищення ефективності виконання завдань кримінального судочинства та ефективного здійснення досудового розслідування. Вона відповідає вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор –

Тихоненко Сергій Олександрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

**головний науковий співробітник
науково -дослідної лабораторії
з проблем запобігання кримінальним правопорушенням
навчально-наукового інституту підготовки фахівців д
ля підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

Валентина ДРОЗД

Підпис Дрозд Валентини Георгіївни засвідчую:

**Т.в.о. начальника відділу
документування службової діяльності**

Наталія ХОЗЛУ

